

Gyűjtés az eskişehir alevik között

2024. novemberében Törökország Eskişehir városában egy szúfi közösségben gyűjtöttünk. Az alábbiakban röviden beszámolunk az előzményekről, a gyűjtőútról, a törökországi alevi és bektási felekezet közötti különbségekről. Ezenkívül teljes terjedelmében közöljük a készített török nyelvű interjúkat és a dalszövegeket, valamint a dallamok kottáit. A gyűjtés videófelvételei megtalálhatók a honlapon.

Tartalom/CONTENTS

Gyűjtés az eskişehir alevik között.....	1
Előzmények.....	1
Néhány szó a gyűjtőútról.....	2
Alevik és bektásik.....	5
Korábbi gyűjtéseink alevik és bektásik közt.....	7
Vallási ének az ilahi	8
Eltérések a szunniták és az alevik vallásgyakorlata között	9
Az interjúk és dalszövegek lejegyzése (Turkish)	11
A gyűjtött dallamok kottái (Musical Transcriptions)	45

Előzmények

A kétezres évek elején egy nemzetközi török kultúra konferencián vettünk részt Ankarában. Az utolsó munkanap után elvitték a résztvevőket egy közös kirándulásra, ez alkalommal Hacı Bektaş városa volt az úti cél. Megnéztük a múzeumot, a szent nyughelyét, mellette a kultúrházat, majd az előkészületekre lettünk figyelmesek.

Kiderült, hogy kivételes eseményre invitálnak bennünket: a múzeumban tesz fogadalmat két alevi *talip*, akiket a közösségük befogad ezen az estén. Nagy izgalommal,

odaadással, kellő buzgalommal zajlott az ünnepség, szigorúan megtiltották, hogy bárki bármely részét is rögzítse. Minket különösen megragadott a szertartás során szolgálattelvő négy nő, akiknek gyönyörű éneke, temperamentuma, átélt mozdulatai a kívülállót is csodálattal töltötte el. Soha nem hallott szent énekekkel emelték a szertartást magasra. Azt követően, a közös vacsorán próbáltuk megtalálni a módot arra, hogy felvételeket készíthessünk velük, de ez akkor nem sikerült. Évekbe telt, míg a nyomukra bukkantunk. Alább erről a gyűjtőútról számolunk be.

Néhány szó a gyűjtőútról

Eskişehirben egy óriási négyemeletes ház Ali Rıza Bey dervis (76 éves) tulajdona. Ő Németországban volt vendégmunkás majd négy évtizeden át. Ott eleinte taxizott, aztán kb. hat évvel ezelőtt ment nyugdíjba a Mercedes Daimler Benz-től. Mind az öt gyerekének szakmát adott, azokat ott biztonságban hagyta, mind kaptak tőle lakást, mielőtt hazatelepült a feleségével, Satih Anával Eskişehirbe. Ide hívott meg találkozóra bennünket.

A beszélgetés bensőségesre sikerült. Először is az iránt érdeklődtünk, hogy ő hogyan látja az alevik jelenét, jövőjét?

- Sokfajta szertartás van - válaszolta -, Törökország-szerte regionálisan eltérő hagyományokat észlelünk. Ezzel kapcsolatban volt is az előző évben egy gyűlésünk, ahol erről beszélgettünk. Talán érdemes lenne mindegyikről felvételeket rögzíteni, mert rohamosan csökken a létszám. A Torosz-hegységben a tahtacık, a bulgáriai menekültek, a trákiai bektásik stb. mind eltérő jellegzetességeket mutatnak föl. Nem kellene egységesíteni semmit, hanem inkább megőrizni valami módon a következő nemzedékek részére.

Ő maga üres kézzel, árva gyerekként 17 évesen nősült 1965-ben. A picike falunak akkoriban alig ötven lakosa volt, mind ismerték egymást. Seyit Gazi Üçsaray falvában született annak idején, mely kb. 45 km-re van Eskişehir-től, falubeli lányt vett el. Bevonult katonának, és 1966-ban megszületett az első gyerekük. A felesége úgyszólván még gyerek volt, két évvel fiatalabb nála. Beköltöztek Eskişehirbe, ott építkezéseken vállalt segédmunkát, de két-három év alatt

kitanulta a szakmát, kőműves lett. 70-ben már a második gyerek is megszületett. A frissen nősült férfi nem vitte még magával 1973-ban a 15 évesen elvett feleségét, látni akarta előbb, hogyan boldogul Németországban.

Egyszál egyedül, nyelvtudás nélkül indult szerencsét próbálni. Erős volt a honvágya, napokig szagolgatta a feleségétől otthonról kapott leveleket. Egy év után mehetett haza először, de már öt gyerekkel várta őt az asszony. Végül egy német kollégája segítségével sikerült megvennie egy lakást, ahol egyesülhetett már a család. Mostanra tíz unokájuk van, de erejüktől függően mindenkit segítenek, a közösségük rászoruló tehetséges gyerekeit iskoláztatják.

November 1. Rendeztek egy *gülbenk*-et 'vallási összejövetel'-t ránk való tekintettel november elsején vasárnap este 6-ra. Rendre érkeztek a közösség tagjai (kb. húszan), mind hozta a saját hozzájárulását a közös „vacsorához”.

Nagy szervezést igényel minden ilyen alkalom, mert a helyszín biztosításán kívül ezer és egy dolgot kell előkészíteni. A talipok segítségére mindig számíthatnak, ők azok, akik csatlakozni kívánnak ehhez a közösséghez, s egyelőre még nem telt le az előkészítő szolgálatuk.

A háziak vadon termő naspolyából (ez a török *alıç*) készített üdítővel várták a résztvevőket. A kenyeret is maguk sütik odahaza. Úgy egyáltalán jellemzi őket ez a lehetőleg mi magunk készítsük el, amit csak lehet, szemlélet.

A dervis hosszasan ecsetelte az alevik kitaszítottságát, a többségi iszlám követőivel a szunnitákkal szemben. Sérelmezte, hogy az ő gyerekeiknek is a többségi iszlám tanait kell az iskolában elsajátítaniuk, nincs külön alevi hitoktatás. Minden más hasonló kisebbségi körben is beszéltek már nekünk erről, Ankara környéki alevi ismerőseink, Trákiában a bektásik, Enezen az alevik, stb. Büszkeséggel tölti el őket, hogy sorsközösséget vállalnak egymással. Jó és szép, becsületes, családcentrikus életet élnek. Egymásért kezességet vállalnak.

Belépéskor mind nyaz 'rövid ima'-t mondott: „Topraktan geldim ve oraya gideceğim!” 'porból lettem, porrá leszek'.

A szertartás alatt mindenki tette a maga dolgát, imák hangzottak el, áldást osztott az előljáró az összes áldozatra (közös lakomához hozott minden elfogyasztható étel-italra, a közösség részvételére, a forgásokra, az elhangzott vallási énekekre stb.).

A felvételekre ügyeltünk, minél több részletét rögzítsük a szertartásnak.

Mit szimbolizál náluk a *semah*¹? Ahogyan a bolygók forognak a nap körül, úgy közeledjen az ember istenhez! Gyors rendrakás, búcsú és sötétedés után mindenki hazament.

Másnapi reggelire hívtak még meg bennünket az alevik. Az ide kapcsolódó alevik java része ugyanabból, vagy valamelyik környező faluból származik: Seyit Gazi Üçsaray köyüből. Ez a falu úgy 45 km-re van Eskişehir-től. Bár a rehber szerint akár az 5 km-re lévő szomszéd faluban is az övékétől eltérő előírások vannak: Yol bir! 'egy az út!' és ahogyan egyetlen fatörzsből sokféle ág nő ki, az eltérések ellenér mégis csak egy fává terebélyesednek. Ott várt Nuriye és Sati, akik a reggeli után sokat meséltek a családi háttükről. Nefesek hosszú folyamatát mutatták be, sikerült mindet rögzítenünk. Ők is énekeltek azon a bizonyos egyetlen alkalomra megnyitott múzeumi estén Hacı Bektaşban.

Számos témát igyekeztünk tisztázni: Hogyan foglal helyet az alevizmus az életükben? Melyik tevékenységben, melyik periódusban? Kitől tanulták a hagyományt? Hol tanulták ezeket a dalokat? Mióta formálódik ez a közösség? (Nagyjából öt-hat éve állandó tagjai vannak ennek a közösségnek.) Kit választanak tisztségviselőnek? Mi alapján? A *tef* honnét került bele a szertartásba?

A zenei repertoárról is sokat beszélgettünk. Hoznak-e újabb dalokat? Homogén-e a közösség repertoárja? Van-e változás, mióta nem titkos a szertartás? Van-e kapcsolatuk más vidéken élő alevi csoportokkal? Népdalokat is énekelnek-e? - Ali R. elvitt a Hacı Bektaş veli Derneğibe, ahol a közösség hétköznapi is találkozik, az ügyeiket itt rendezik. Itt hadd szóljunk néhány szót a törökországi síita közösségekről.

¹ A török értelmező szótár (TS) szerint ez az arab eredetű szó azt jelenti 'Közép-Anatóliában népszerű, zenei kísérettel előadott tánc szertartáson'

Alevik és bektásik

Az alevik siita vallási közösség, Hz. Ali követői, akik iszlám szenteknek Ali vér szerinti leszármazottait tekintik. A szunnitákhoz képest magukat úgy aposztrofálják, ahogyan egy alevi dedétől idézem, ld. alább az *Eltérések a szunniták és alevik vallásgyakorlata közt* című fejezetben. Alevik alatt sokan a nem szunnita iszlám mai képviselőit értik.

Egyik török csoportjuknak tekinthető a bektási, melynek szintén több (egymástól alig eltérő) párhuzamos képviselője él Törökországban. Bár az iráni siiták sosem fogadnák el a bektásikat siitáknak, mert Hz. Alit istenítik mindenekeelőtt, a bektásik Birge (1937: 132) szerint, magukat tekintik az eredeti siitáknak.

Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy ez egy nagyon összetett kérdés, melyről sokan és sokfélét mondanak (ld. Encyclopaedia of Islam). Maguk az érintettek sem fogadnák el az alevik és bektásik ilyen szintű egybeemosását. Mindössze azt hangsúlyoznám, hogy a lakosság többségét alkotó szunnita törökökhöz képest az alevik elkülönülése hangsúlyozott. Ők Hz. Ali követői, akik nem azonosulnak a szunnita iszlámmal. Ehhez képest a bektásik, akik ugyanezen a nem szunnita oldalon állnak, a török nyelv őrzői, az ősi török vallások elemeinek megtartói, 'az igazi törökök', ahogy magukat illetik.

Mára ez a kérdés átsiklott politikaivá, ezért ennél részletesebben nem kívánok foglalkozni vele. Látható, hogy az Encyclopaedia of Islam definíciója sem cseng egybe a bektásik önmeghatározásával. A bektásik legmagasabb rangú elöljárója a *dedebaba* vagy *halifedede* szerepét harmincöt éven át betöltő Bedri Noyan nemrég hunyt el. Fiával, a politikusból bektásivá lett Kurtçebe Noyannal 2000 október 3-án konzultáltam. Véleménye szerint a bektásik nem siiták, a bektásizmus nem is vallás, hanem rend. Egy török felfogású iszlám, amelynek szent könyve természetesen a Korán. A benne foglalt vallási előírásokat azonban a saját elképzelésük szerint, sokkal szigorúbban veszik, mint egyébként a többi iszlámhitű. Az Oszmán Birodalom négy uralkodója lépett be a rendbe: Sultan Orhan, II. Beyazit, Sultan Abdul Aziz és Yavuz Sultan Selim. Elítélik, megvetik a nyilvánosságot, az alevik üzleti szemléletét, szembe is fordulnak velük. A bektásik nem nyilatkoznak, nem adnak interjút, nem szerepelnek. Nem is cáfolják meg az őket tévesen definiáló lexikonokat, mert nem tulajdonítanak jelentőséget nekik. Járják a maguk választotta utat, ahol az önmeghatározásban az első a török nemzetiség, második az iszlámhitűség, harmadik a bektási rendhez tartozás.

Egyes vélemények szerint (Ocak 1990:154) az alevizmus – bektásizmus a mai törökországi népi iszlámot kapcsolja össze a régi közép-ázsiai sámánizmussal², vagy méginkább az ősök tiszteletével. A természet számos elemét ruházzák fel isteni hatalommal. Misztikus erőt tulajdonítanak egy-egy forrásnak, a holdnak, az égnek, bizonyos fáknek.

Nem adható meg az az időpont, amikor a törökök felvették az iszlámot. Helyette azt mondhatjuk, hogy ízelgették, kóstolgatták évszázadokon át. A városlakókra az iráni kultúra hatott nyelvével és vallásfelfogásával, míg a nomádok és félnomádok bár az iszlám hit néhány elemét átvették, megőrizték ősi hitüket, melyben a tengrizmus és a sámánizmus elemei is megtalálhatók.

Ez utóbbi csoportot a középkorban türkméneknek³ nevezték, de nem hihetjük, hogy ez az etnikumot jelölte. Hiedelmeikért a városi törökök megvetették őket. Mind jobban eltávolodott egymástól ez a két nevezett csoport az évszázadok alatt. A vidékiek, Sah Ismail (Hatayî) apjának, Haydar seyhnek a (1460-1488) követői lettek a Kızılbaşok⁴. Ez a történelmi elnevezésük, ők maguk sosem használták az alevi terminust. A Kızılbaş az iráni Szafavidák⁵ támogatóinak a neve lett az Oszmánokkal szemben, majd a kurdokra kezdték alkalmazni, mind pejoratívabb tartalmat kapott, mígnem egyszer csak megjelent az alevi elnevezés helyette.

Mélikoff (1999: 3) szerint mára az alevi ugyanazt a jelentéstartalmat hordozza, mint ami annak idején a Kızılbaşé volt. Azt is megállapítja, hogy a Kızılbaşok vallása nem is annyira siita iszlám, mint inkább az iráni Szafavidák propagandájának szűfizmussal átíratott türkmén interpretációja. de Jong említést tesz arról, hogy a 16. század folyamán a Szafavidákat támogató Kızılbaşokat száműzték Anatóliából. Ekkor kerültek több csoportban a Balkánra is. Egymástól viszonylag távoleső négy helyre települtek: Deli Orman (Ludo Garie) és Dobrudzsa, Gerlova, Stana Zagara és Haskovo. A bektásik ezen helyeken élő csoportjai a Çelebik, Babacanok, Otman Baba és Demir Baba-féle közösségek.

² Egyes török kutatók véleménye szerint nem szekta, nem is rend, hanem életmód és világnézet az alevizmus. (ld. Clarke 1999:12).

³ Fodor Pál véleménye szerint az oguzok ismertebb neve volt a türkmén a 10. században (Fodor 1999: 3).

⁴ A Kızılbaşokról azt tudjuk, hogy Anatóliában és Kurdisztánban élő szélsőséges siiták, a 13. század óta készült róluk feljegyzés. (Savory, R.M. EI V: 243a).

⁵ A szafavidák 1501-1722 közt uralkodtak Perzsiában és Azerbajdzsánban. A dinasztia megalapítója Şah İsmail a siita iszlámot tette államvallássá, valószínűleg ezzel is szembenállásást kívánta kinyilvánítani az Oszmán Birodalommal (EI VIII: 765b). Hatayî néven írott vallási énekeit ld. alább.

A törökországi lakosság úgy tartja, hogy az alevik ma kurdok, a bektásik pedig törökök, de a dolog ennél sokkal összetettebb, nem lehet etnikai alapon felosztani őket. Alevi⁶ csak az lehet, akinek a szülei is alevik. Ali vér szerinti leszármazottai az ún. *ocakzadék* az első osztályú alevik, míg a *talipok* a csatlakozottak, házasság révén került rokonok a második vonalbeliek. Egyes vélemények szerint az alevik és bektásik nem a Korán és a Hadith tanításait tekintik mértékadónak. Saját közösségük szigorú viselkedési és etikai kódexe át nem hágható, a közösség minden tagjára egyformán érvényes.

Korábbi gyűjtéseink alevik és bektásik közt

Eleinte Mutban (Torosz hegység) az aleviktől – szinte véletlenül – azért kezdtünk gyűjteni, mert könnyebb volt, lévén közösségük sokkal nyitottabb, és a nők szerepe itt nem olyan alárendelt, mint a szunnita falvakban. Ráadásul vallási szertartásukban a zene szerepe nagy, és a népzenehez erős szálak kapcsolják. Ők azt vallják, hogy kultúrájuk a legkevésbé iszlám és a legkevésbé arab. Később természetesen az alevi közösségekben nem csak vallási énekeket vettünk fel, a jelenlévő asszonyok, lányok szívesen énekeltek nekünk népdalokat is.

Ankarában Mehmet Ali Alpay alevi *dede* csak bonyolult, titkos megbeszélések, valamint egy ismerősünk közbenjárása után volt hajlandó találkozni velünk. A külvárosban lévő családi házában gyűjtöttünk tőle 1991-ben, a felesége, lánya, fia jelenlétében. Mind énekeltek is. Együtt vacsoráztunk, éjfélig beszélgettünk, felvételeket készítettünk.

A harmadik gyűjtést 1999 őszén már kifejezetten abból a célból végeztük, hogy megismerjük a trákiai bektásik kultúráját. Trákiában több bektási közösségben folytattam férjemmel együtt gyűjtést.

A kizilbasok és bektásik vallása, szertartása szembetűnő hasonlatosságot mutat a kívülállónak. Legfőbb szentjük Hz. Ali és a tizenkét imám. Ugyanazokat a himnuszokat éneklük, ugyanazokból a könyvekből tartanak felolvasást. A bektásik mégis lenézik és megvetik a Kizilbaşokat (vö. Birge 1937: 64).

⁶ *alevi* ‘Ali és Fatma leszármazottai’ Kutadgu Bilig: ‘aleviler birle katıl- C57 L (Arat 1991: 436).

A trákiai gyűjtőutunkon többórás videofelvételt készítettünk, majdnem mindent DAT magnetofonnal is felvettünk. A gyűjtések a következő helyszíneken készültek: Çorlu, Musulça (Havsá, Edirne), Tekirdağ, Karacaklavuz, Kaşıkçı, Kılavuzlu.

Törökország mai lakosságának (kb. 85.37 millió fő)⁷ nagyobbik része (kb. 50 millió) szunnita mohamedán, a többiek pedig a siita⁸ ágat képviselik. Az adatok nem hivatalosak, az iszlám enciklopédia a siiták számát minimalizálja. Ez utóbbi dominánsan alevita⁹ közösség számos kisebb csoportot, újabb áramlatok képviselőit egyesíti.

Vallási ének az ilahi

Törökül *ilâhinak* mondják azt a fajta hangszeres kíséret nélkül szólóban vagy kórusban előadott éneket, melyet bizonyos emelkedettebb szituációkban vallási töltettel szólaltatnak meg. Az *ilâhî* melléknév arab szó és azt jelenti, hogy 'istenes (ének)'. Kaşıkçıban gyűjtöttünk Esmá Ekintől (70) egy siratót, az adatközlő ragaszkodott hozzá, hogy *ilâhinak* nevezze, mert bár nem vallási ének volt, de a dalban elmondott szituáció miatt odasorolta. Hasonlóképpen az antalyai Nuriye Aksakal az édesanyja halála emlékére énekelt siratóját nevezte *ilâhinak*.

*ilâhî*kat eredetileg misztikus rendekben énekeltek a *zikir* során. A számtalanszor megismételt szöveg ritmusa hatására a monoton mozgások segítségével sokan estek transzba.

Mára a funkciója némiképp módosult az *ilâhî*nak: különféle ünnepélyeken, Mohamed próféta születése kapcsán, Mevlidben¹⁰, vagy más évfordulós eseményeken, legénybúcsúból az esküvőre kísért vőlegénynek, Korán iskolába először beiratkozó diáknak adják elő a törökök.

⁷ 2023 dec. 30-i hivatalos török adat.

⁸ Al-Baghdadi (†1037) és al-Shahrastani (†1153) olyan listákat közöl, melyek a 73 részre szakadt iszlám közösségről számolnak be (Rippin 1995: 103).

⁹ Hz. Ali követőit jelölik így, aki Mohamed veje volt. Felesége Fatma, valamint két fiuk Hasan és Hüseyin alkotja a szent családot. Az ő, valamint vér szerinti leszármazottaik kultusza jellemzi ezt az ágat.

¹⁰ Eredetileg a Próféta életének egyes szakaszai, valamint helyszínei voltak a mevlid témái, majd fokozatosan bővült további szentek (Hz. Ali, Hz. Fatma, stb.), sőt később az elhunyt mohamedánok élettörténetére (Çelebioğlu 1998: 358). Bár a *mevlit* arab jelentése 'születés, születési hely, a Próféta születése', Anatóliában és az iszlám távolabbi peremvidékén is, pl. Vidinben (Németh 1950: 134-139) az emlékezés ünnepét értik alatta. Így például a halottra emlékezését, annak távozta utáni negyvenedik napon. Mazioğlu tanulmányában 15. századi anatóliai, eddig ismeretlen mevlid szövegeket közöl (Mazioğlu 1975: 73-95). A keleti törökségben is ismert eseményt Xinjiangban *nâzir-çiraq*-nak mondják, de ugyanúgy haláleset utáni negyvenedik napi megemlékezést értenek alatta (Bellér-Hann 2000: 35).

A legkorábbi *ilâhikat* Yunus Emrétől ismerjük. Híres korai misztikus költők¹¹ versei maradtak fenn *ilâhîk*ként és váltak szunnita rendek rítusává.

Rítus alatt olyan folyamatot értünk, amelyen keresztül kifejlődnek és megszilárdulnak a viselkedési normák (vö. Summer 1978: 99). A súlykolásból eredő szabályozott habitus annál erősebb, minél gépiesebb. A szunnita mohamedánoknál is tetten érhető a rítus hatalma. Minden tevékenységüket képesek megszakítani, ha elérkezik a *namaz* ideje.

Eltérő a terminológia az aleviknél ugyanilyen alkalmakkor előadott énekekre. Nem tudni, az *ilâhîk* zenéje keletkezésének idejét, de lehet, azonos a versével, sőt maga a szerző is lehet azonos egy-egy vers és zene esetében. Boratav¹² az egyik legjelesebb török folklór kutató megállapította, hogy a népi – vallási énekekről nem született még összefoglaló tanulmány.

Eltérések a szunniták és az alevik vallásgyakorlata között

Egy alevi dede a következőképpen foglalta össze a szunniták és az alevik közti legfőbb különbséget:

(Celasun 1995:19.)

<i>Biz cem</i> ¹³ <i>eyleriz,</i>	Mi szertartást tartunk,
<i>Semah</i> ¹⁴ <i>sürürüz,</i>	Szemahot járunk,
<i>Saz</i> ¹⁵ <i>çalarız,</i>	Pengetjük a lantot,
<i>Türkü, deyiş, nefes söyleriz,</i>	Énekeljük vallási énekeinket,
<i>Dem içeriz.</i>	Iszunk.

<i>On İki İmam yası,</i>	Meggyászoljuk a Tizenkét vértanú imamot,
--------------------------	--

¹¹ Hadzsi Bayram (=1429-30), Eşrefoğlu Rûmî (=1469-70), Hatâyî (=1624-5) mind dervisek, vagy seykek voltak valamelyik misztikus rendben.

¹² EI III.1094a.

¹³ A *cem* az arab cemaat szóból származik, melynek jelentése ‘csoporthoz tartozás, embercsoport, vallási közösség’.

¹⁴ A *semah* a Türkçe Sözlükben ‘Közép-Anatóliában elterjedt vallási ihletésű táncszerű forgás’. Aki gyakorolja, nem táncnak mondja. A szóból képzett összetett ige sem a megszokott *oyna-* ‘táncol, táncot rop’ szót használja. A *semah dön-* ‘szemahot forog’ vagy *semah sür-* ‘szemahot vezet’.

¹⁵ A *saz* szó ‘(bármilyen) hangszer’ jelentésű összefoglaló név. Ugyanakkor a *saz çal-* kifejezést hallva mindenki tudja, hogy itt elsősorban a hosszúnyakú *bağlama* nevű pengetős hangszerről lehet szó elsősorban.

<i>Muharrem orucu,</i>	Böjtölünk Muharrem havában,
<i>Hızır¹⁶ orucu tutarız.</i>	Böjtölünk Hızırért
<i>Yıl kurbanı</i>	Áldozati állatot vágunk az évnek,
<i>Musahip kurbanı,</i>	Fogadott testvérünknek,
<i>Düşkün kurbanı keseriz.</i>	Az elesetteknek.
<i>Biz kadı¹⁷ bilmeyiz,</i>	Mi nem ismerjük a kádi fogalmát,
<i>Sorma sofı bize mezhebimizi,</i>	Ne kérdezd a felekezetünket,
<i>Biz mezhep bilmeyiz</i>	Mi olyat nem ismerünk,
<i>Yolumuz vardır deriz.¹⁸</i>	Úgy mondjuk, hogy nekünk egy utunk van.

Szinte pontosan megegyezik azzal, ahogyan később a bektási babák határozták meg saját elképzeléseiket.

¹⁶ *Hızır* az a szent, aki elnyerte az örök életet jutalmul.

¹⁷ Arra utal az adatközlő, hogy a Kuran nekik nem a szent könyvük, Mekka pedig nem a szent helyük. Az aleviknek mindez a szívében található. Az a *kadı* pedig, aki mindenféle peres ügyben a mohamedánok bírója volt a polgári igazságszolgáltatás kezdetéig Törökországban, az aleviknek nem lehet bírója, hiszen jogkörét a Kuránra alapozta.

¹⁸ A bektásik előjárótól a *babáktól* ugyanezt hallottuk hangoztatni Trákiában. A legfontosabb előírás a *yol*, maga az életmód, szemlélet. Az istenhez közeledés szándéka a jelöltben él.

Az interjúk és dalszövegek lejegyzése (Türkçe)

00:01:07: (Önce niyazlaşırlar, bir kadın vurmali bir çalgı eşliğinde deyiş söylenmeye başlar.)

*Aşağıdan gelen Acem kervanı, Acem kervanı
Çeksem devesini olsam seyranı, olsam seyranı
Çeksem devesini de olsam seyranı
Gel benim dertlerimi İmam Hüseyin
Derdimin dermanı sensin Ya Ali
Sana derim Hoca Efendi, Efendi
Sana derim Hoca Efendi, Efendi*

(Deyiş devam ederken altı kere alkış çıkar)

*Adap nedir, erkan nedir, yol nedir
Adap nedir, erkan nedir, yol nedir
Dünyayı sorarsan haber ver bana
Dünyayı sorarsan haber ver bana
Elifin altında duran kan nedir*

(Arkadan Allah Allah sesleri yükselir)

*Elifin altında duran kan nedir
Evvelin Muhammed ahirin Ali
Evveli Muhammed ahirin Ali*

(Deyiş devam ederken üç kez alkış sesi çıkar)

*Kim vurdu dünyaya erkanı yolu
Kim vurdu dünyaya erkanı yolu
366 selvinin ...(00:03:23)*

(Değiş devam ederken 5 kez alkış sesi çıkar)

366 selvinin ...(00:03:29)

Ucundan açılan iki Ümmedi

Ucundan açılan iki Ümmedi

Evveli Muhammed taptığı kapı

Evveli Muhammed taptığı kapı

Yıkılmaz Ali'nin yaptığı yapı

Yıkılmaz Ali'nin yaptığı yapı

48 bahçede 12 kapı

(Değiş devam ederken altı kere alkış sesi duyulur)

48 bahçede 12 kapı

Eşine yaslanan iki kul nedir

Eşine yaslanan iki kul nedir

Dört kardeşiz birce birce yürürüz

Dört kardeşiz birce birce yürürüz

Dördümüz de bir gömleğe gireriz

(Değiş devam ederken altı kere alkış sesi duyulur)

Dördümüz de bir gömleğe gireriz

Münkür olanları orda vururuz

Münkür olanları orda vururuz

Ateş yanar, duman tütmez, kül nedir

Ateş yanar, duman tütmez, kül nedir

(Arkadan "Allah Allah" sesleri yükselir)

Mürşüdümden haber aldım duramam

Mürşüdümden haber aldım duramam

Iraktır menzili varıbilemem

Iraktır menzili varıbilemem

Teslim Abdal seni elde göremem

Teslim Abdal seni elde göremem

Cümlenizi ben özümden bilirim

Cümlenizi ben özümden bilirim

(Değiş biter ve Rehber dua söylemeye başlar):

-Bismişah Allah Allah ...(00:06:12) aşkla, aşkınız muhabbetimiz ehlibeyite Pençe-i Aba'ya ola On İki İmamlara ola, ettiğiniz semahlar Üçler Semahı'nın defterine kayıt ola, sizleri ...(00:06:23) Semahı'na nail eyleye, semah eden kollarınız, dar çeken dizleriniz, Allah Allah diyen dilleriniz ağrı acı görmeye, dil bizden, nefes Hünkâr'dan ola, gerçeğe Hü! (Dua söylenirken her cümle bitiminde arkadaki dinleyiciler de hep bir ağızdan Allah Allah derler, en son kısımda da hep bir ağızdan Hü derler.)

- Bismişah Allah Allah, (arkadaki herkes hep bir ağızdan "Allah Allah" derler) özür, niyaz, teslim, tecelli, niyaz eden başlar, sallanan kollar, dikilen dizler ağrı acı görmeye, dil bizden gerçek Erenlerden ola, gerçeğe Hü! (dinleyenler hep bir ağızdan "Hü" derler)

(Rehber "oturun, sefalaşın" der ve sefalaşırlar)

- Dede: Semahlarınız aşk ola!
- Dinleyenler: Semahlarımız aşk ola!

(İçeriye birileri girer, alandakiler de onları içeriye davet ederler)

Rehber: Buyrun erenler, niyazınız Haklı olsun!

(Yukarıdaki deyişi söyleyen kadın yine aynı şekilde deyiş söylemeye başlar)

Aşağıdan gelen atlıysa da atlıysa da

Sevdiğim dilleri datlıysa da datlıysa da

Sevdiğim dilleri datlıysa da

Gel benim dertlerimi İmam Hüseyin

Derdimin dermanı sensin ya Ali

Gül bittiği yeri bilirim dersen

Gül bittiği yeri bilirim dersen
Güler misin ben düşe kana düştüm
Güler misin ben düşe kana düştüm
Cevahir madeni bulurum dersen
Cevahir madeni bulurum dersen
Bulur musun beni şeytana düştüm

(Dinleyenler hep bir ağızdan “Allah Allah” der ve sekiz defa alkış sesi duyulur)

Bulur musun beni şeytana düştüm
Ben Ali’yi gördüm Abud Dağında
Ben Ali’yi gördüm Abud Dağında
Selman’ın ...(00:10:10) yolun sağında
Selman’ın ... (00:10:15) yolun sağında
Cennetin içinden Firdevs bağında
Cenneten içeri Firdevs bağında
Bülbül figanıyla gülşana düştüm
Bülbül figanıyla gülşana düştüm
Selman’ın ...(00:10:50) bir oğlan geldi
Selman’ın ...(00:10:52) bir oğlan geldi
“Destur Şah’ım” dedi eline aldı
(6 defa alkış sesi duyulur)
“Destur Şah’ım” dedi eline aldı
Muhammed teni gül-i nesildir
Muhammed teni gül-i nesildir
O zaman kokusu insana düştü
O zaman kokusu insana düştü
Muhammed’i gören canlar ağladı

(Muhammed denildikten sonra arkada bir kadın sesi “Şah” diyerek bağırdı)

Muhammed’i gören canlar ağladı

Sel sel olup çeşm-i başım çağladı

Sel sel olup çeşm-i başım çağladı

Cebrail Habib’im belin bağladı

(6 defa alkışlarlar)

Cebrail Habib’im belin bağladı

Kırkların ceminden erkana düştüm

(Herkes hep bir ağızdan “Allah Allah” der)

Kırkların ceminden erkana düştüm

Kırklar geldi, “her çiçekten” dediler

(“Kırklar” denildikten sonra “Şah” diye bağırlar ve altı kere alkış sesi duyulur)

Kırklar geldi, “her çiçekten” dediler

Koklayıp da yüzlerine sürdüler

Koklayıp da yüzlerine sürdüler

Her destesin bir güzele verdiler

Her destesin bir güzele verdiler

Gül Muhammed nergis Selman’a düştü

Gül Muhammed nergis Selman’a düştü

Cennetin kapısını Kırklar açtılar

Cennetin kapısını Kırklar açtılar

(Rehber arkadan “Allah Allah” der)

Tohumunu yeryüzüne saçtılar

Tohumunu yeryüzüne saçtılar

(6 kere alkış sesi duyulur)

Engür edip üzüm suyu içtiler

Engür edip üzüm suyu içtiler

Size mescit, bize meyhane düştü

Size mescit, bize meyhane düştü

(Rehber duaya başlar)

*-Bismişah Allah Allah! Semahlarınız aşk ola, aşkımız, muhabbetimiz Ehlibeyit Pençe Al-i Aba'ya
ola, döndüğünüz semahlar On İki İmam Dergahına kayıt ola, semah dönen kollarınız, dar çeken
dizleriniz ağrı acı görmeye, dil bizden, nefes Hünkar'dan ola, gerçeğe Hü!*

(Her cümle bitiminde alandakiler Allah Allah derler, dua bittikten sonra "Semahlarınız aşk olsun!" derler.)

(Arzu eden kalksın derler, Rehber 4 kişi daha kalksın der)

(Yine aynı kadın deyiş okumaya başlar)

Aşağıdan gelen Acem kervanı, Acem kervanı

Çeksem devesini, olsam seyranı

Olsam seyranı

Çeksem devesini de olsam seyranı

Gel benim dertlerimi İmam Hüseyin

Derdimin dermanı da sensin Ya Ali

Sabahın sehrinde niyaz ederken

(Arkadan 6 kez alkış sesi gelir)

Sabahın sehrinde niyaz ederken

Tanrının Aslanı Ali'ye uğradım

Tanrının Aslanı Ali'ye uğradım
Ha bu kevserinden bade içerken
Ha bu kevserinden bade içerken
Kamberin elinden doluya uğradım
Kamberin elinden doluya uğradım
Balıklar oynaşır bâtın gölünde
Balıklar oynaşır bâtın gölünde
Talipler söyleşir irfan dilinde
Talipler söyleşir irfan dilinde
Meyve veren bağlar, baba yolunda
Meyve veren bağlar, baba yolunda

(6 kez alkış sesi duyulur)

Gülü var dikensiz çalıya uğradım
Gülü var dikensiz çalıya uğradım
Üçler, Yediler'de çırağın yakar

(Rehber "Allah Allah" der)

Üçler, Yediler'de çırağın yakar
Yediler, olmuş da Kırlar'a rehber
Yediler, olmuş da Kırlar'a rehber
Muhammed Ali'nin sancağın çeker
Muhammed Ali'nin sancağın çeker
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye uğradım
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye uğradım

(6 kere alkış sesi duyulur)

Pir Sultan Abdal'ım derdim tarihe

Pir Sultan Abdal'ım derdim tarifiye

Okudum kitabı bin bir hurafiye

Okudum kitabı bin bir hurafi

Seksen bine ...(00:19:51) Naci gürüfü

Doksan bine ...(00:19:58) Naci gürüfü

Bir okumuş Aziz Pir'e uğradım

Bir okumuş Aziz Pir'e uğradım

Rehber dua okur: *“Bismişah Allah Allah! Semahlarınız aşk ola, aşkımız, muhabbetimiz ehlibeyit Pençe-i Al-i Aba'ya ola, On İki İmamlar'a ola, ettiğiniz semahlar Üçler Semahına defterler kayıt ola, sizleri ...(00:20:28) sevabına nail eyleye, semah eden kollarınız, dar çeken dizleriniz, Allah Allah diyen dilleriniz ağrı acı görmeye, dil bizden nefes Hünkar'dan ola, gerçeğe Hü!*

Bismişah Allah Allah, özür niyaz, teslim, tecelli, niyazeden başlar, sallanan kollarınız, dikilen dizleriniz ağrı acı görmeye, dil bizden nefes Hünkar'dan ola, gerçeğe Hü!

Semahlarınız aşk olsun!

(Çay dağıtılır, kendi aralarında sohbet ederler)

(Rehber, kendisiyle yapılan bir röportajdan bahseder)

“Semah dönersiniz, acaba türkü de söyler misiniz müzik de yapar mısınız oynar mısınız?” dedi. Ben de dedim ki benimle röportaj yaparken “Her şey bittikten sonra oyun da oynarız güleriz de kahkaha da atarız.” dedim. Bugün ona göre davranın, oynayacaksınız işte nasıl yapacaksınız.

Değiş söyleyen kadın: “Sen, bir araya toplaşın hadi, şıkıdım gel. İkiine toplaşın ayrı ayrı çekmeyin şöyle beri gelin, Satı abla hadi!”

(Oynayacak kişilerin izin almasını isteyenler olur ama bazı kişiler de izin almasına gerek yok derler. Daha sonra dedenin uyarısıyla herkes konuşmasını bitirir ve kadınlar hep bir ağızdan **“Arzuladım Size Geldim”** adlı deyişi okumaya başlarlar.)

Arzuladım size geldim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Eşiğine yüzüm sürdüm
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Pîr elinden dolu içtim
Doğdum elinize düştüm
Ak cenneti gördüm geçtim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Rehber aradım aradım
Cümle Alemi aradım
Bektaş'ı şahit getiren
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Güvercin donunda duran
Cümle eksikler bitiren
.... (00:28:26) gül bitiren
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Kırk Budakta Şama Yanar
Elinden bir çınar ... (00:29:05)
Dervişlerin semah döner
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Bahçede gördüm gülünü

Erenler sürsün yolunu

İmam Rıza'nın torunu

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Balım Sultan er köçeği

Keser kılıcı bıçağı

Er bu dağın çiçeği

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Atayı'mın gerçek veli

Kimsesizden aldı kemeri

... (00:31:00)

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Hünkâr Hacı Bektaş Veli

("İlim Dergah'ının Kapısını Açan" adlı deyişi kadınlar aynı şekilde hep bir ağızdan söylemeye başladılar)

İlim Dergah'ının kapısını açan

Pîr'im Hacı Bektaş ben sana geldim

Güvercin donunda semaya uçan

Pîr'im Hacı Bektaş ben sana geldim

Ben sana geldim

Felsefem rehber kıldım kendime

Hiçbir hile düşürmedim bendime

*Nevşehir'de Hacı Bektaş yurduna
Pîr'im Hacı Bektaş ben sana geldim
Ben sana geldim*

*Divanına sazım çalmaya geldim
Ben Pîr'ime mihman olmaya geldim
Ağlayan özümle gülmeye geldim
Pîr'im Hacı Bektaş ben sana geldim
Ben sana geldim*

*Kırkların Ceminde kazan kaynıyor
Lokmanın tadına insan doymuyor
Misali zembemden içen kalmıyor
Pir'im Hacı Bektaş ben sana geldim
Ben sana geldim*

*Gönlümden çıkmıyor Hünkarındayım
Âşkınla yanıyor yüreğim bağım
Murteza Yalçın'nın en son durağı
Pîr'im Hacı Bektaş ben sana geldim
Ben sana geldim*

(Kadınlar hep bir ağızdan **“Derman eyle”** adlı deyişi okurlar)

*Medet hey Allah'im medet
Gel derdime derman eyle
Yetiş ya Allah Muhammed,
Gel derdime derman eyle*

*Hatice'nin kızı Fatma
Elin alıp yabana atma
Didarından mahrum etme
Gel derdime derman eyle*

*Hasan Hüseyin'in aşkına
Gel yardım eyle düşküne
Zeynelabidin aşkına
Gel derdime derman eyle*

*İmam Bakır'ın katına
Cafer'in ilmi zatına
Musa Rıza hürmetine
Gel derdime derman eyle*

*Şah Taki'nin ya Naki'nin
Kemteriyim Askeri'nin
Yarlıgamak senin şanın
Gel derdime derman eyle
...(00:38:40)*

*Mehti Sahip zaman gele
Dedemoğlu secde kıla
Gel dertlere derman eyle*

(Değiş okumalar bittikten sonra bir kadın dua okumaya başlar)

*Bismişah Allah Allah! Nefesler, dualar aşk ola, aşkımız, muhabbeti ehlibeyite Pençe-i Ala-i
Aba'ya On İki İmamlara ola, söylenmiş olan nefesler, düvazlar Hak katında avazımız ola, Hak
sevabına ...(00:39:43) nail eyleye, "Allah Allah" diyen diller; ağrı, acı, zeval görmeye. Dil bizden
nefes erenlerden, pirlerden, gerçeklerden, Hacı Bektaş Veli'den ...(00:39: 56) ola, gerçeğe Hü!*

(Alanda bulunan herkes, her cümle sonunda "Allah Allah" derler. Bittikten sonra da hep bir
ağızdan "Hü" diyerek bağırlar. Daha sonra da birbirlerine "Aşk olsun, aşkınız Cemali olsun"
derler.)

(Röportaj yapan kişiden sorular ve cevapları)

-Nefesleri nerde, nasıl öğreniyorsunuz?

Bizim taa köyümüzden, büyüklerimizden yazdıklarımızdır. Bak hepimizin defteri var, eski defterdir bu. Bir yerde, mesela bir güzel söyleniyor mesela gidiyoruz cemlere falan tutup onu kendimiz yazarız. Analarımızdan, ebelerimizden, Pir Sultan Abdal'ın kitaplarından yazarız. Hatemini'nin, Kul Himmet'in, Genç Abdal'ın hepsinin vardır nefesleri, düvazları.

-Hemen cemiyete öğretir misin, nasıl yaparsın?

Elimizde yazılı var ya hemen söyleriz kendimiz de öğrenmeye çalışırız. Ezberimizde de vardır, her haltı öğrendik çocukluğumuzdan beri, yedi yaşından beri

- İşte elinizdekiler eski, yeni nerden geliyor, nasıl genişletiyorsunuz ve hangi yolla cemiyete gösteriliyor, öğretiliyor, kim öğretiyor. Örneğin ben çok güzel bir nefes duydum yazdım, nasıl size gösteririm?

Kitaplardan yazıyoruz, o benden görüyor yazıyor, o ondan görüyor yazıyor. Bizim bir de nefeslerimiz ayrı ayrıdır. Mesela cemlerimizde yol görme cemi olur, ikrar cemi olur, dar cemi olur, birlik cemi olur. Bunların nefesleri hep ayrıdır. İkrar Cemindeki nefesin içinde ikrar geçmesi lazım, dar ceminde dar geçmesi lazımdır. Hepsini ayrı ayrı işaret ederiz. Hangi cem oluyorsa onları ona göre okuruz.

-Doğal olarak da bu defterleri açmadan okumadan da söyleyebiliyorsunuz çünkü büyük anneleriniz de öyle söyledi.

(Alandaki kadınlardan biri röportaj yapan kişiye dar nefesinden bir örnek okur, gösterir)
Bu dar nefesi mesela;

*Allah Allah dedik çekildik **dara***

Edep erkan bize doğru yol oldu

Hepimiz biliyoruz ama hepimiz aynı şekilde söyleyelim diye topluca okunduğunda defterleri açıyoruz.

-Biraz küçük fark olsa da aynı söylüyorsunuz yani.

Şimdi şey Muharrem ayında İmam Hüseyin şehit olduğu zaman topluyoruz ya evlerimizde, ah keşke o zaman gelsen böyle değil o zaman. Mersiye denilir mersiye söylüyoruz. Sen o zaman gel, mersiyelerde gel sen.

İmam Hüseyin'in şehit olduğu zaman köyde bizim nefes okunmaz mersiyeler okunur, böyle beyaz giyinmez siyah giyilir. İmam Hüseyin şehit olduğu köydeyken aynalarımız ters çevrilirdi bizim, aynaya bakılmazdı, on iki gün yas tutulurdu, için on iki gün oruç tutulurdu, hiç su içilmezdi, sulu gıda yoktu, yumurta canlı, haşlaması hiç yok, canlı bir şey hiç yenilmezdi. Evvelinde banyo da yapmıyorduk ama şimdi olmuyor artık, İmam Hüseyin'in yasını turalım diye

yapıyorduk bunları, soğanın başı kesilmez, iyice acısın diye. O şekilde acı yaşanırdı yani, şimdi artık teknoloji ilerledi buralarda.

Burada yine elimizden geldiğince biz yine aynı toplarız buralarda, Muharrem Ayı bitti mi de aşure kaynatırız burada. Onların çekimini de yaptık biz böyle büyük bir kazanda aşureyi kaynattık, köyde yaptık onu.

-O çekimi görmek mümkün mü?

Valla başkası yaptı çekimi o gitti, senin gibi yaptı çekimi gördü gitti. (Rehber o çekim ellerinde var mı diye soruluyor, var olduğunu yakında belgesel olarak yayınlanacağını söylüyor.) E böylece büyük otobüs tuttuk, böylece köye gittik. Cemevinde aşureyi yaptık çok güzel oldu, çekimini yaptık.

Dedim ya demin sana Kerbela olayları, ondan dolayı biz saklı, gizli kalmışız. Korkumuz ordan geliyor bizim. Yani o zaman nasıl kıymışlar canlara, o korku ordan geliyor bize ama şimdi rahat herkes, eskiden rahatça şeylerimizi yaşayamıyorduk. Şinci rahat özgürce

- Ne zamandan beri rahatsızsınız?

On sene var. Yok on sene değil üç dört sene var, Sivas yakıldığı zaman falan çok kötüydü.

Cemimizde on iki hizmet yerine gelince daha bir başka olurdu, bu yarım daha bizim, bu kendi aramızda bizim. Başımıza bizim dedemiz gelirdi.

(Röportaj yapan kişiye kadınlar sorarlar)

Sen Hacı Bektaş'ta gittin mi ceme? Gittim.

Girebildin mi içeriye? Girebildim ama orda çekim yoktu, yasaktı.

Ha ordaki dede bizim dedemiz işte. Mehmet Turan'ı biliyon mu, dedemiz o işte bizim.

-(Röportaj yapan) Orada ikrar cemi yapıldı çok güzeldi. Orada ikrar edenler burada değil. Şimdi bu ortamda yok ikrar edenler ama

Dede gelince burda olurlar. Bizim dedemiz Mehmet Turan biz onun müritleriyiz. Her zaman gider dış devlete İsviçre, Almanya...

(Biraz kendi aralarında sohbet ettikten sonra, bir kadın deyiş okumaya başlar)

...(00:50:40) yeşil yeşil çanaktan benleri var

Ak gerdanda yanıklar

Ak gerdanda yanıklar

Benim yarim Őu karŐiki

(00:51:16) konaklar yaptırđım

Bir ... (00:51:22)

İçinde durmadım üç gün üç gece

(altı kere alkış sesi duyulur)

Bu kütük yanmayınca

Tüter mi vakit gelmeyince de

Bülbül öter mi

Vakit gelmeyince de bülbül öter mi

... (00:52:09)

Bari gel be yârim

Beri gel ben adam yemem

Saklarım seni, ellere vermem

(4 kere alkış sesi duyulur)

(Hep bir ağızdan “Konyalım” adlı oyun havasını söyleyip eğlenmeye başlarlar)

Yürü Konyalım yürü

Yürü yarim yürü

Yürüteyim seni

Ayakların varsın dursun dizlerinle yürü

Of off, Hani de benim elli gram pırasam pırasam

Dandini yaksam Konyalıyı arasam vay vay

Konyalım yürü yürü yavrum yürü

Yürüteyim seni

Ayakların varsın dursun dizlerinle yürü

Off, off, Hani benim elli gram rakım rakım

İçer içer dağılmıyor merakım vay vayy

Konyalım yürü

Ah yürü yürü yürü, Yürüteyim seni

Ayakların varsın dursun dizlerinle yürü

(Kadınlar hep bir ağızdan **“Kalk Gidelim Dağlara”** adlı türküyü söylerler)

Kalk gidelim dağlara

Dağlar yolumuz olsun

Gülgen yaprakları da Hatice'm

Gelin evimiz olsun

Gülgen yaprakları da Hatice'm

Gelin evimiz olsun

Dağlar dağladı beni

Gören ağladı beni

Seni zalımın gızı Hatice'm

Aşkın bağladı beni

Seni zalımın gızı Hatice'm

Aşkın bağladı beni

Merdiven basak basak

Çıkmaya karlı yasak

İsmet ...(00:55:30) delmiş Hatice'm kızlara koca yasak

İsmet ...(00:55:44) delmiş Hatice'm kızlara koca yasak

(Kadınlar hep bir ağızdan **“Gara Kahve İdim Kavrulamadım”** türküsünü söylerler)

Gara kahve idim kavrulamadım

Büyük harmanıdım savrılmadım, Savrılmadım

Vardım yârimin yanına Çorabın örür iken

Dadlı dillerinden ayrılamadım, Ayrılamadım

Karınca kararınca yeminim bozuldu o yâri görünce, Yâri görünce

Oğlan seni satarım bir avuca

Vallahi görerim vardığın gece Sardığın gece

Vallahi görerim vardığın gece Sardığın gece

Akşam günü vurdu bizim duvara

Gel senin koca kötü ..(00:58:50)

Faydasız çamuru çalma duvarı

Yağmur yağar emeklerin ... (00:59:13)

Gelin ... (00:59:15)

2. kazetta

Rıza Yavuz ile yapılan röportaj

-Size bir şey sorayım, ailenizi anlatır mısınız lütfen, nasıl tanıştınız, nerede doğdunuz?

Önce kendimden başlayayım. Benim ismim Rıza Yavuz 19.04.1946 doğumluyum. Eskişehir'in Seyitgazi ilçesinin Üçsaray Köyü'nde doğdum. Aynı köyde 01.05.1950 doğumlu olan eşim Satı ile 1965 yılında aramızda bir aşk yaşadık ve bu vesileyle birbirimizi sevdik ve evlenmeye teşebbüs ettik. Zaten aynı köydeydik, küçük bir köydü, 150-200 kişinin yaşadığı

bir köydü, birbirimizi dolayısıyla tanıyorduk. Birbirimizi burada sevdik ve evlendik, 1965 senesinin 12. ayının 8'inde evlendik.

1966 yılında ilk çocuğumuz dünyaya geldi, ben bu dönem zarfında askere gittim, 20 yaşına girince askere alındım. Askerden geldikten bir yıl sonra Eskişehir'e göç ettik, genç olduğum halde tahılla uğraşmak zor geldi ve Eskişehir'e göç ettik. Biraz da ekonomik durumumuz kötü oldu bu aralar. Buraya geldik, burada belirli bir süre çalıştım inşaatlarda, kendim benim inşaat ustasıyım aynı zamanda. Burada iki üç yıl çalıştıktan sonra, usta olarak işçi bulmak kararıyla Avrupa'ya yazıldım. Almanya kağıdım çıktı 1973 senesinde.

1970'de ikinci Çocuğum olunca işte artık üçüncü çocuk gelmeye başladı 1973 yılında, bu arada ben Avrupa'ya yazıldım işte Almanya'ya gitmek için işçi bulmadan bu şekilde bir davetiyem çıktı ...(03:41) diye bir firmaya davetli olarak gittim Almanya'ya.

-Acaba orada tanıdıklarınız var mıydı, daha önce gittin mi?

Hiç hiç, ilk defa gidiyorum. Lisanını bilmediğim halde çocuklarımı burda bıraktım ve valizimle yola koyuldum ve orada çalışmaya başladım. Tabiki çok zor geldi. Lisanını, kültürünü bilmediğin bir yerde gerçekten de baya bir zorluk çektik.

Çamaşırımızı kendimiz yıkadık, yemeğimizi kendimiz yaptık, iş gücü bir de hasretlik var bu arada. Çocukları özlüyorsunuz, eşinizi özlüyorsunuz ve dolayısıyla bir yıl sonra izinli geldim. Tabiki bu bize biraz ıstırap verdi yaşam hayatında çünkü insanı yıkan hasretliktir. Örneğin siz, evinizden ayrıldığınız zaman üç gün neyin neler çektiğinizin farkındayım. İnsan olarak unutuporsunuz aslında bir hayvan bile bir yerinden ayrıldığı zaman affedersiniz bir kedi, köpek sahibini üç gün gördükten sonra atılır üstüne, sevinir. Düşünün ki insanın nasıl olduğunu siz karar verin, artık bu düşünceyle ailesinin ayrı olup... Hep hayalime geçiyordu, eşimin yazdığı mektupları kokluyordum, hep acaba eli mi değdi diye. Dolayısıyla zor bir mesele...

5- 6 sene yalnız hayatım geçti Almanya'da ondan sonra gelmeye karar verdim. Çocuğum çoğaldı, bu arada 5 tane çocuğum oldu. Geldikçe çocuk bıraktık. 5. çocuğum 1980'de dünyaya geldi Ali Haydar.

1973'te yedi yıl aradan geçtikten sonra karar verdim, çekemez hale geldim hasretliği dönüş yapmak istedim. Orada bir Alman arkadaşşıma dedim ki "Ya ben temelli gideceğim -

Mercedes’de de çalışmaya başladım, dünyanın en iyi firması, oraya girdim-, bana şöyle ucuz bir ev bulursan seni ödüllendireceğim. Yani bir kasa bira alacağım sana” yani takılmışım öyle onunla. Bir saat geçtikten sonra Alman arkadaş, yanıma bir arkadaş getirdi, dedi ki “Bunun akrabasının bir evi var, sana yarayışlı” hemen sevindim, yani ne kadar sevindim ki eğer ne dese satın alacaktım evi. Çünkü beş tane çocuk olunca Almanlar bana ev vermediler. 20 bin lira ön parası verdiğim halde katiyen bana ev vermediler, çocuk çok diye. Çok zoruma gitti ve dolayısıyla dedim “Kendim satın alacağım.”. Bu arada ekonomik durumum biraz güçlendi, para yaptık. O arkadaşla gittik, adam ne söylese alacağım evi, buldum diye seviniyorum, o derece gece rüyama girdi. Ertesi gün gittik, arabam da yok birinden benzin parası verdim bir araba kiraladım, gittik. Adam 100 bin mark istedi, alacağım 100 bin marka da alacağım, eski bir ev 100 yıllık, neyse şurası burası derken 70 bine pazarlık ettik. Evin böyle iki katlı, altında üç tane yaşlı kadın var, ortak, üst katı bana ait, üstünde de garajlarımız var. Bu şekilde yani hayata başladık. Hasılı satın aldım evi, çocukları topladık götürdük.

-(Rıza Yavuz’un eşi Satı Yavuz’a soruluyor) İlk defa mı gittin o zaman, nasıl beğendin mi?

Önceden çok zorluk çektik, çocuklar fazla uyum sağlayamadı. Almanlar, çocukların okula yeni geldiğini fark edince çocukları falan dövmeye başladı otobüste. Benim büyük kızım vardı o zaman 14 yaşındaydı, ortanca kızım 10 yaşındaydı, otobüste yüzünü öyle bir cırmalamış, geldi eve yüzü kanlıydı. Benim ortanca kız çok cesaretliydi, ona bir atılıyor böyle ablasını korumak için. O zamanlar ben buna derdim işte “Bizi geri götür, geri götür Türkiye’ye” ama sonradan çocuklar Almanca öğrendi, onlarla uyum sağladı, arkadaş oldu. Çok rahat 26 sene kalmışım ben orda, şimdi de 6 ayda bir girip çıkıyordum. Çok güzel günümüz geçti eşim ilen ben çok güzel uyum sağladık, anlaştık, hiç tartışmadık. Onun için bir insanın ailesinde huzur oldu mu, tartışma, dedikodu olmadı mı çok güzel geçer ama anlaşamazsa eğer bir sürtüşme olursa ailede yaşantını çok olumlu etkilemez, çok zor. İşte çocuklarımız büyüdü, okudu, meslek yaptılar.

Büyük kızım, şey diyorlar orda “Friseur”, berber Türkçesi kadın berberi, onu yaptı meslek olarak. Ortanca kızım, ...(10:04) gitti, akademi okudu iki sene yabancı dil İngilizce, Fransızca, Almanca bilir, bir de Türkçe bilir. Şimdi noterde çalışıyor, Alman memuru. Küçük kızım da liseye gitti orda 8 yaşında falandı ama kafaları çok güzel çalıştı maşallah kafaları, babaları onlara çok destek verdi, “Hiçbir iş yapmayacaksınız, okuyacaksınız.” dedi. Ondan sonra o da liseyi bitirdi Almanya’da üniversiteye gitti şimdi Almanca sınıf öğretmeni. Büyük

oğlum da ...(10:51) meslek yaptı, Gymnasiumın 12. Sınıfından okumadı, ayrıldı, bitirmedi yoksa çok iyi kafası çalışıyordu bu Ali Haydar'ın ama bir arkadaşlarına takıldı işte bıraktı. Almancası süper, kafası da çok çalışıyor. İşsiz kalmıştı, buraya gelip giderken Hatice'yi tanımış işte gelinimi ondan sonra "Baba, ben de buraya geleceğim." dedi, şimdi babası ona devretti yaptığı işi, inşaat yapıyor, alıyor, satıyor.

(Rıza Yavuz cevap verir) Bizim burda firmamız var şimdi, firma kurduk, inşaat yapıyoruz. Buraları falan ben kendim yaptım.

(Satı Yavuz cevap verir) 12 daire bunlar kendisi yapmıştı Almanya'dan geldikten sonra.

(Rıza Yavuz cevap verir) Zaten benim mesleğim şimdi de başka yerde, yapıyoruz, satıyoruz. Oğlum da sigortasını falan yatırıyor işte, işveren oldu oğlum, ben destekliyorum. Küçük oğlan da bizim yanımızda burda, büyük oğlan da Mercedes'te ...(12:08) mekanik, orda öğrendi mesleği var tabi. Yani orda çocuklarımı iyi, hepsinin mesleği var, evi var.

(Satı Yavuz cevap veriyor) Çocuklarımızı boş bırakmadık hiç, gölgelerimiz üzerlerinde oldu hep, destekledik. Kızlarımın çocukları oldu, onlara baktım hep ben, buraya gelmeden. Onların kanunları var böyle büyüyüp kendilerini bilene kadar gittim, baktım ben. Uzaktı, 50 km yeriydi. Sabah benim büyük oğlan işe giderdi oraya, sabah 4.30'da kalkardım, giderdim oğlanla işe giderken akşam gelirken işten çıkınca beni getirirdi ordan. Hep destek verdik yani orda, çocuklarımızı hiç yalnız bırakmadık. Valla çok fedakarlık ettim.

(Rıza Yavuz cevap verir) Valla işte, son memnun olduğumuz olay, eşim benden daha çok inançlı Aleviliğe burda da boş zamanlarımızı sosyal çalışmayla insanlarla gördüğümüz gibi her zaman 15'inde bizim yanımızda toplanırlar, onlara liderlik yapıyoruz, onlarla her konuyu tartışırız.

(Rıza ve Satı çifti röportaj yapanları kahvaltıya davet ediyor.)

- Evet annenizden bahsettik (Rıza Yavuz'un annesi).

Evet, annem çok akıllı bir bayandı rahmetlik. Bana dedi ki "Oğlum, sen bu köyde kalırsan hiçbir şey yapamazsın, şehire göçmen gerekli, ilerlemen için." ve ben geldikten sonra kız kardeşimi de aynı şekilde üç dört sene sonra onu da buraya gönderdi. Hep onun çabasıyla yoksa biz korkuyorduk şehire gelmekten. Tabi bilmediğimiz bir yerde nasıl geçim yapabiliriz, çok önemliydi burda yani. Annemin sayesinde, onun cesaretiyle, manevi

cesaretiyle gerçekten buralara geldik işte. Sağ olsun kendisini şükranla anıyorum, bana “Arsa al, git şehirden ev yapmaya hazırlık arsa al.” dedi, beni erkenden kaldırdı “Otobüs gidiyor, kalk, yatma. İnsanların kalkınacağı bir dönem, siz yatarsanız kalkınamazsınız.” dedi. Çok çalışkan bir bayandı annem sağ olsun, burdan sonra da kendi çabamızla Avrupa’ya kadar gittik yani. Orada da mal sahibi oldum, şükürler olsun, şimdi emekli olduktan sonra da iş kurdum burda çok güzel bir yaşantım var. Bana göre; bir adamın gelişemeyeceği yerlere kadar geldik, şükürler olsun. Şu anda gelir düzeyim çok iyi yerinde, yani ne bileyim, Allah bin bir bereket versin. Mercedes’ten maaşım var, Almanya’dan, burdan emekliyim, tekrar gelir kaynağım var, 8-10 tane kiracım var burda. Şükürler olsun ki çok iyi, rahatım iyi burda ama bunu da çalışarak elde etmek, bir şeyler yapmak, her şey çalışarak oluyor. Yatmayı sevmeyen bir insanım, hep çalışmayı severim, hep üretimde olmayı, boşa değil, bir şeyler yapmak lazım yaşarken öyle düşünüyorum. İbadet ayrı, ticaret ayrı bunları birbirine karıştırmamak gerekli ama önce insan kendisine faydalı olmalı, kendisine faydalı olmayan insan, başkalarına hiç faydalı olamaz. Bugün örneğin benim arabam olmasa, şeyim olmasa sizi ordan getirip, buraya getiremem dolayısıyla insanın elinde olursa insanlara da faydalı olabilir. Ayrıyetten okuyan çocuklara burs veriyorum ben, şimdi kazancımdan tahsil yapan çocuklara az da olsa 1-2 çocuğa burs veririm senelik yani onlar ileride bir şey yapsın, ekmek parası kazansın diye yardımcı olmaya çalışıyorum.

-Kendi torunlarınıza mı yardım ediyorsunuz?

Yok başka birilerine, yabancı başka birilerine tabiki uzaktan akrabam oluyor ama zor durumda insanlara, mutlaka yardım severim yani. Dün mesela yatıramamış okul parasını götürdüm, 500 lira verdim, anması ayıp. Yatır bunu, okulunu devam et, diye verdim. Çünkü bu, insanlığın getirdiği bir şey bunlar, yapmak gerek. Elinde olan insanların, imkanları olanların fakirlere yardım ama fakir diyince de çalışacak insanlara yani iş yapabileceklere, öyle bedavadan iş yapmayacak insana değil, ışık tutabileceğini öğrendiğin insana vermek gerekiyor. Çünkü topluma da faydası olabilir.

(Nuriye Yüksel ile yapılan sohbet)

Adın Nuriye Yüksel, Üçsaray’dan 61 yaşında aşiksınız. Bir deyiş, Alevi deyişlerinden söyler misiniz lütfen.

(“Dün Gece Seyrimde Batın Yüzünde” adlı deyişi söyler birkaç kadın ile birlikte)

Dün gece seyrimde batın yüzünde

Hünkâr Hacı Bektaş Veli’yi gördüm

Elif taç başında nikap yüzünde

Aslı İmam, nesli Ali’yi gördüm

Ali’m Hü!

Geçti seccadeye oturdu kendi

Cemali nurundan çırağ uyandı

İşaret eyledi sakiler sundu

Bize Hak'tan gelen doluyu gördüm

Ali’m Hü!

İçtim ol doludan aklım yitirdim

Çıkardım kısıvetimi iman getirdim

Menzil gösterdiler geçtim oturdum

Belim ile bağlı belimi gördüm

Ali’m Hü!

Mürşid eteğinden tutum destimi

Bu muydu muradım iriştî kastım

Bilmem zerhoş muyum neyim, ben mestim

Erenlerin verdiđi ilimi gördüm

Ali'm Hü!

Kalender Abdal'ım koymuşum seri

Şükür kurban kestim gördüm didarı

Erenler serveri, gerçekler eri

Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi gördüm

Ali'm Hü!

-Sizler kendinizi tanıtırm mısınız?

Ben **Satı Yavuz**, 1950 doğumluyum. Eskişehir'in Seyitgazi ilçesi, Üçsaray Köyü'nde doğdum. Beş kardeşin üçüncüsüyüm ben, o köyde büyüdüm, 20 yaşına kadar orda durdum, beyim Rıza Yavuz ile orada evlendim. 5 çocuğumuz oldu, yurtdışına gittik, işte oralarda gezdik, 30 sene kaldık, buraya geldik. Hayatımızı burada devam ettiriyoruz tekrar. İşte böyle, kısa ve öz.

-Demin söylediğiniz nefesten biraz bahseder misiniz? Nerden öğrendiniz, nasıl, onu anlatabilir misiniz?

Bu bizim işte eskiden beri bildiklerimizden, eski nefeslerimizden bu, yeni değil. Atalarımızdan öğrendiklerimiz eski nefeslerden. Böyle işte cemlerde, geçen günkü gibi toplantılarda, hep böyle söyleriz biz. Eskilerden bu, dilden dile öğrendiğimiz nefeslerden bu bizim. Çocukken öğrendiğimiz, annelerden, büyük annelerden...

Muharrem ayında bizim toplantılarımız olur, mersiyelerimiz ayrı vardır. Bir de mersiye okuruz biz 12 oruçlarımızı tutarken. İsterseniz ondan da bir söyleyebilirim.

Cemâlini gördüm ezel ezelden

Çağırduğım Şah-ı Merdan Ali'yi

Tuttum eteğini Kalû Bela'dan

Çağırduğım Şah-ı Merdan Ali'mdir Merdan Ali'mdir.

Bulunmaz akranın meng-i ademde

Bir edna kulunum bende âlemde

Dilimde her saat her an her yerde

Çağırduğım Şah-ı Merdan Ali'mdir Merdan Ali'mdir

Uçtan uca bu dünyayı dolanan

Velâyet sırrından gösterdi nişan

Her hacet vaktinde gelip ulaşan

Çağırduğım Şah-ı Merdan Ali'mdir Merdan Ali'mdir.

Uyandır çerağım nur iman deyor

Bu gizli derdime bir derman deyor

Yetiş imdadıma el aman deyor

Çağırduğım Şah-ı Merdan Ali'mdir Merdan Ali'mdir.

Genç Abdal'ım bildim Bezm-i Elest'ten

Söylettiren Şah'tır da her an nefesten

Can kuşu uçunca iş bu kafesten

Çağırduğım Şah-ı Merdan Ali'mdir Merdan Ali'mdir.

-Bu ne nefesi idi, yani hangi olayda ne zaman söylenirdi?

Bu vallaha, "Cemalini Gördüm Ezel Ezelden" cemlerde söylüyoruz biz bunları, hankı muhabbette gitçekse mesela o muhabbete göre bir kelimesinde bir geçecek mesela bir kelimesinde "Hacı Bektaş Veli" geçiyor, bir mihman Muzaffer oluyor onda geçiyor, oraya gidecek yerde çığırırısın. Topluma yakışacak yerde hangisi uygunsa onu seçiyoruz esasında biz de.

-Siz gençken büyükanneniz böyle kitaplardan söyledi mi?

Yok, onların ekseri okur yazarlıkları o zamanlar yoktu. Ezberden, onlar annelerinden anneannelerinden öğreniyorlardı, onlar söyledikçe böyle toplumda, cemlerde onlar da dilden dile öğrenip söylediler onlar da.

-Sizde de var mı böyle ezberden kalmış deyişler?

Var, bunun çok belki 200-300 tane ezberinde vardır.

(Bir örnek veriyor)

...(29:27) olunca bizlere

Sana güveniriz İmam Hüseyin

Parmağın sızlasın, varınca atına

Sana güveniriz İmam Hüseyin

Felek tabancasını vurup yıkınca

Gözlerimin ...(30:08) dökünce

Can toplanıp göbeğime çıkınca

Sana güvenirim İmam Hüseyin

Yakamı yırtıp da bağrım açınca

Fırkatımın kefenimi biçince

Can toplanıp kafesimden uçunca

Sana güvenirim İmam Hüseyin

El edip de musallaya koyunca

Sorucular komşu hakkın sorunca

Kırk köprünün yamacına varınca

Sana dayanırım İmam Hüseyin

Sefil Ali'm çok yalvardı Pir'ine

İnşallah uğratmaz Sırat yoluna

Mümin olan gelsin nur cemaline

Nuruna güvenirim İmam Hüseyin

-Çok güzel, güzel bir hatıra olmalı sizin için, benim için de. Bunu nereden, kimden öğrendiniz?

Kitaplardan yazdım, öğrendim, ne bileyim hepsinde kitaplardan yazıyorum, duyduğum insandan yazıyorum.

-Acaba sormak istediğim, yörenize ait özel bir nefes var mı, başka cemlerde olmayan?

(Satı Yavuz, çok eski nefesleri kaydettiği defteri aramaya gittiği için Rıza Yavuz cevap verir.) Eskiden aşıklar, okur yazar yokken yazmaya kalem yokken hep öleceğine yakın yatağa yatarken birisi gelir, otururdu başına ona naklederdi dilden. O da beynine alır yani böyle böyle yazı çıkıncaya kadar bu nefesler devam etmiştir. Çok eskiye dayanan bir terim, bunlar dolayısıyla babaannesinden torunu öğreniyor. Mesela bu nefeslerin çoğu, bunlar, yüzyıla dayanan babaannesinden öğrenilenlerdir. O zamanlar yazma falan yok, okur yazarlık yok.

(Satı Yavuz) Bir nefesim var benim, tam mesela belki 7-8 yaşında öğrendim ben bunu, söyleyiverem.

Ezel Meclisinde Kırklar Cemi'nde

Muhammed nuruna bezendin Ali
Kırlar ile bilen aynı bu cemde
Bu aşkın sırrına özendin Ali
İlmin başı dedi, kendin bilesin
Muhammed'e dedi, ceme gelesin
Meydana getirdin aşkın dolusu
Kırlara şaraba sunan Ali'dir
Tuba'nın ağacından aldı dört yaprak
Aba-yı Pençe'ye teslim kılarık
Bir hırkanı ayırdın herhal
Geyindin eline dolandın Ali
Mahsun kabul etti, Hakk'ın darını
Erenlere verdi, küllün varını
Muhammed'e verdi, Hak didarını
Onura boyunca boyandın Ali
"Hü" deyip birliğe kuruldu erkan
Hakikat sürüldü, deminen devran
Semaha girdiler, cümle aşk eden
Kırk kere meydanı dolandın Ali
Pir'ime ...(36:35) Hak Muhammed'e
Daha yol gider mi bu yoldan öte
"Muhabbetten kaçan er-i sıfata nalet olsun" dedin
İğrendin Ali

Bu söyleyeceğimiz nefesler taa anneannelerimizin de anneannesinin çok eski nefesler bak. Bunu da biz şeyimizden biliriz de şaşırılmayalım diye açıyoruz (defterden bakmalarının sebebini açıklıyorlar.)

Gel verelim Muhammed'e salavad

Bizim dinden ayrı din bulunur mu Hü!

Eğilip şükreyledi nutkuna erdi

...(38:03) bal bulunur mu Hü!

Ahmet göğe çıktı, seyran eyledi

Hakk'ın ümmetine seyran eyledi Hü!

Halil İsmail'e kurban eyledi

Böyle bir mübarek bulunur mu Hü!

Müminlerin kalbi, yücedir yüce

Burda hacı olan orda olur hoca Hü!

Muhammed Miraç'a çıkınca

Böyle bir mübarek gül bulunur mu Hü!

Bir vakit çekelim fena mı yası

Kılalım beş vakit olalım kâmil Hü!

Mümin kullarına bir ayda ...(39:55)

Matem ayı gibi ay bulunur mu Hü!

Yedi temmuz, sekiz uçmak kapısı

Ordan olur, malukların hepsi Hü!

Korkusu çaktığım sırat köprüsü

Orda bir kaçıcık yer bulunur mu Hü!

Horasan'a ulu divan kuruldu

Sağında solunda sorgu soruldu Hü!

Hak sahibi, "Hakk'ım" diye sarıldı

Orda bir kaçıcık yer bulunur mu Hü!

Pir'im Hatayi'nım ...(41:33)

Özrünü diledin ahrette bile Hü!

Mümin kulların da her güle gülen

Orda münafığa yer bulunur mu Hü!

Cemlerimiz ayrı ayrı olur mesela Yol Cemi, İkrar Cemi, Dardan İndirme Cemi, Görgü Cemi bunların hep deyişleri, düvazları ayrı ayrı olur. Geçen de ben demiştim ya sana. Bunların mesela hangisiyse mesela cem, dar ise dar ederiz, bir de ben şunu deyiveren şu dar nefesi, bunu da al sen. Bunu da hiç bakmadan biliriz mesela bu da çok eski şeylerden analarımızdan, babaannelerimizden, anneannelerimizden öğrendik bunu.

"Allah Allah" dedik, çekildik dara

Edep erkan bize doğru yol oldu

Zabaniler geldi ...(43:17)

Yardımcımız Şah-ı Merdan Ali oldu Ali oldu

Dara kalktı meleklerin hepsi

Tekrar secde kıldı kulun topusu

Garşıdan açıldı cennet kapısı

Hakk'ın emri ile gül oldu Gül oldu bize

Bir kapı açıldı girdim içeri

Hak nizam teraziyi ben orda gördüm

Bir ayağı ...(44:42) durdum

Sızdı iliklerim orda gal oldu Ali'm Hü!

Kıldan köprü yaratmışsın, geçtim

İlimden bir dolu geldi, içtim

Ali'm huşnasını(?) vurdu geçti

Uğradım üstüne, tozlu yol oldu Yol oldu

Pir'im Hatayi'nim âlemler şahı

Alnına nur doğmuş âlemler şahı

Pir'im yüzünü görsem bir dahahi

Yatağım, durağım küllü var oldu Var oldu

Bu çok eski bir nefes Eva Hanım.

- (Eva Hanım) Çok güzel ayrıca. Acaba böyle bunun durumu, söyleniş tarzı var mı, nasıl bu cemde söylenmiştir?

Valla, biz Dar Ceminde bunu baştan söyleriz. Çünkü ölen adamın darını yapıyoruz ya Dar Cemimiz olur bizim.

- (Eva Hanım) Ölünün yanında söylenir mi nefes?

Ölünün yanında da söylenir, akşamdan ölür de cenaze evde olursa mesela üç nefes bir düvaz söylenir, onun ruhuna gidecek, onun şeyine gidecek bir ağıt gibi bir şeydir. Çığırılır, ağlaşılır. Yani ölenin yanında çığırılır, ağlaşılır.

-Yakınları mı söylüyor, yoksa bilenler mi?

Yok, bilenler herkes söyleyebilir. Oraya varan herkes bilmiyor ki bilen mesela “iki üç nefes buyruk, bir düvaz deyin.” denir. Üç kişi beş kişi çığırırsa ötekiler de ağlaşır. Bu bir matem, gelenek gibi bir şeydir.

-Öyle bir durumdan bir örnek veremez misin, yani hangi örnek ne söylenir?

Demin söylediğim söylenebilir, başkaları da vardır cenazenin yanında söylenecek bir de onları söyleyiverelim ikimiz bir bak.

Gelin yiyelim içelim

Bu güzellik geçer bir gün

Kara yaran yaran olmuş

Bize nazın açar bir gün

Kara yaran yaran olmuş

Bize de ağzın açar bir gün

Yeyip yedirmesi hoştur

Bu dünyanın sonu boştur

Can kafeste olan kuştur

Kafesinden uçar bir gün

Can kafeste olan kuştur

Kafesinden uçar bir gün

Yeyip yediren ademdir

Kısmet Dağında Hüda'dır

Ekin misali ademdir

Onu eken içer biter

Ekin misali Ademdir

Onu eken biçer bir gün

Ağaçlardan olur yaprak

Hem dökülür yaprak yaprak

Bastiğımız kara toprak

Boyumuzu açar bir gün

Bastiğımız kara toprak

Boyumuzu açar bir gün

Őu karŐıda sıra hanlar

Hani sana konan canlar

Ak gerdanda ifte biner

Topraklara düŐer bir gün

Ak gerdanda ifte biner

Topraklara düŐer bir gün

Pir Sultan'ım baŐımızda

Uzak değil karŐımızda

Baykuş mezar taşımızda

Dertli dertli öter bir gün

Baykuş mezar taşımızda

Dertli dertli öter bir gün

Eva Hanım bu da Pir Sultan Abdal'ın, çok etkileyicidir. Cenazenin başında mesela biz öldükten sonra yedisini yapıyoruz, yedisinde Kur'an okurlar, mevlüd okurlar böyle işte bu olsun, ikimiz olak söyleriz biz ikimiz.

Bu, çok bilir, benden çok bilir bu çünkü 20 seneyi geçti bunun rehber olalı. 20-25 senedir bunların dedeleri bunlara gelir Eva Hanım. 45 senedir bunun içindedir.

-Rehber nedir?

Rehber, bizim Pir'lerimiz oluyor ya dedelerimiz, onların konuk olduğu eve, bunun eşine de "Rehber" derler onun eşine de yani buna da "Ana" derler. Dedenin gelip gittiği ev, konduğu hane.

Bizim de öyle işte şimdi, bizim dedemizin rehberi de benim adam. Yani gösterici, öğretici. Mesela taliplerimizde sorun olursa, küslük olursa, kavga olursa biz bunu barıştırsak barıştırırız. Dede gelmeden, cemimiz olmadan onları barıştırırız. Şayet barışmıyorlarsa dede gelince ona şikayet ederler, o barıştırır. Deden önce yani barış sağlayacak kişi, rehberdir.

-Bunu, bu geleneği evde küçükken mi öğrendiniz yoksa evlendikten sonra mı?

Yok yok, dedim ya bak şimdi. Biz bunları da şimdi On İki İmamlar var ya Peygamber Efendimizin ehlibeyiti öldükten sonra bu nefesleri, yaşları onların arkalarından aşıkları söylemiş. On İki İmamlar da oruç tutarken, on iki gün bize eve gelirler, geçen geldikleri gibi bu yaşları söyleriz biz. Bak bir iki tane de onlardan söyleyiverem. He, onun için biz çocukluğumuzdan köyde 7-8 yaşlarımızda oruç tutardık işte bu Muharrem orucunu, böyle görüncem gibi hani ablam gibi yaşlı kadınların evinde toplanırdık bak taa çocukluğumuzda, 6-7 yaşlarımızdan beri ufakken beri annemizle beraber. Biz onlardan önce gitmeye çalışırdık, orda mersiyeler söylenirdi o mersiyeleri söylemek için çocuk yaşta erkenden oraya gitmeye

çalışırdık. Kaynanamın evine giderdik, kaynanam da benim rehberdi kocası, kaynanamın evine toplanılırdı bir de yaşlı bir kadın vardı, köyümüzde “Elif teyze” rahmetlik “Eře'nin Elif” derdik. Onun evine toplanırdık, böyle hep işte bizim geçen toplandığımız gibi toplanırdık bu mersiyeleri okurduk.

-Bunun günü, özel bir günü var mıydı?

Özel günü işte bizim bir Ramazan orucumuz var, bir de Muharrem orucumuz var. Alevilerin ekseriyetle Muharrem orucu çok önemlidir. İşte “Aşure” diyoruz ya o ay bizim için çok önemlidir, evet yas tutuyoruz. İşte bu 12 gün boyunca bu toplum gelir bize yasları söyleriz. Bunun evine gelirler kendi talipleri, bizim eve gelir talipler, bu işte mersiyelerden söyleriz, ağlaşırız. On İki İmamlar'a, Peygamber Efendimizin soyuna.

(57:53'ten sonra kayıt 4 dk daha devam ediyor ama ses yok)

A gyűjtött dallamok kottái (Musical Transcriptions)

No 1

The musical score for 'No 1' is written in 3/8 time and consists of three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a repeat sign. The melody starts with a quarter note F#4, followed by quarter notes G4, A4, and B4, then a quarter note C5. The second measure contains a dotted quarter note B4 with a fermata, followed by an eighth note A4, a quarter note G4, and a quarter note F#4. The second staff starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, and B4, then a quarter note C5. The second measure contains a dotted quarter note B4 with a fermata, followed by an eighth note A4, a quarter note G4, and a quarter note F#4. The third staff starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, and B4, then a quarter note C5. The second measure contains a dotted quarter note B4 with a fermata, followed by an eighth note A4, a quarter note G4, and a quarter note F#4. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

No 2

A musical score consisting of six staves of music. The music is written in treble clef with a 3/8 time signature. The notation includes various rhythmic values such as eighth notes, quarter notes, and half notes, along with rests and phrasing slurs. The piece concludes with a double bar line.

No 3

The musical score for "No 3" is written in 3/8 time and consists of five staves. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5. A first ending bracket labeled "1)" spans the final two notes, C5 and B4. The second staff continues the melody with a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, and a quarter note C5. A second ending bracket labeled "2)" spans the final two notes, B4 and A4. The third staff begins with a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, and a quarter note C5. A third ending bracket labeled "3)" spans the final two notes, B4 and A4. The fourth staff continues the melody with a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, and a quarter note C5. The fifth staff concludes the piece with three measures: a first ending labeled "1." (quarter notes G4, A4, B4), a second ending labeled "2." (quarter notes G4, A4), and a third ending labeled "3." (quarter note G4).

No 4

No 5

A musical score for a piece titled "No 5". The score is written on seven staves of music, all in treble clef. The first staff begins with a 3/8 time signature. The music consists of a single melodic line with various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line. There are some small annotations, such as asterisks above notes in the sixth and seventh staves, which may indicate specific performance techniques or fingering.

No 6a

No 6b

The musical score for 'No 6b' is written in 3/8 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter rest, followed by a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4. The second staff continues with a quarter note B4, a quarter note A4, and a quarter note G4. The third staff features a quarter note G4, a quarter note A4, and a quarter note B4. The fourth staff concludes with a quarter note B4, a quarter note A4, and a quarter note G4, ending with a double bar line.

No 6c

The musical score for 'No 6c' is written in 3/8 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5. The second staff continues with quarter notes D5, C5, B4, and A4. The third staff features a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5, then a quarter note D5, and a quarter rest. The fourth staff concludes with quarter notes G4, A4, B4, and C5, followed by a quarter note D5, a quarter rest, and a final double bar line.

No 6d

The image shows a musical score for a piece titled "No 6d". The score is written in 3/8 time and consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter rest, followed by a quarter note G4, an eighth note A4, and a quarter note B4. The second staff continues with a quarter note C5, an eighth note B4, and a quarter note A4. The third staff features a quarter note G4, an eighth note F4, and a quarter note E4. The fourth staff concludes with a quarter note D4, an eighth note C4, and a quarter note B3, ending with a double bar line.

No 6e

The image shows a musical score for a piece titled "No 6e". The score is written on four staves, all using a treble clef and a 3/8 time signature. The first staff begins with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody consists of eighth and quarter notes, with some slurs. The second staff continues the melody with similar rhythmic values. The third staff shows a continuation of the piece, with some notes beamed together. The fourth staff concludes the piece with a double bar line and repeat dots.

No 6f

The image shows a musical score for a piece titled "No 6f". The score is written on four staves, each with a treble clef and a 3/8 time signature. The music consists of a single melodic line. The first staff begins with a quarter rest, followed by a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The second staff continues with a quarter rest, followed by eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The third staff starts with a quarter rest, followed by eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. The fourth staff begins with a quarter rest, followed by eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, and ends with a double bar line.

No 6g

The musical score for 'No 6g' is written in 3/8 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter rest, followed by a dotted quarter note (G4), an eighth note (A4), and a quarter note (B4). The second staff continues the melody with a quarter note (C5), a dotted quarter note (B4), and an eighth note (A4). The third staff features a quarter note (G4), a dotted quarter note (F#4), an eighth note (E4), and a quarter note (D4). The fourth staff concludes the piece with a quarter note (C4), a dotted quarter note (B3), an eighth note (A3), and a quarter note (G3), ending with a double bar line.

No 7

No 7b

The musical score for 'No 7b' consists of seven staves of music, all in treble clef and 3/8 time. The first six staves contain a melodic line with various rhythmic values including eighth, quarter, and half notes, some with slurs and ties. The seventh staff is a blank staff with a whole rest, indicating a final or sustained note.

No 7c

The musical score for 'No 7c' is written in 3/8 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5. The second staff continues with quarter notes D5, E5, and F5, followed by a quarter rest and quarter notes G4, A4, B4. The third staff continues with quarter notes C5, B4, A4, and G4, followed by quarter notes F4, E4, and D4. The fourth staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter rest, followed by quarter notes G4, A4, B4, and C5. The piece concludes with a double bar line.

No 7d

The musical score for 'No 7d' consists of four staves of music in treble clef, with a 3/8 time signature. The first staff begins with a quarter rest, followed by a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The second staff starts with a quarter rest, followed by eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The third staff begins with a quarter rest, followed by eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The fourth staff starts with a quarter rest, followed by eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4, and ends with a double bar line.

No 8

The musical score for 'No 8' is written on five staves in G major (one sharp) and 7/8 time. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, often beamed together, and rests. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/8 time signature. The music consists of five staves of notation, each containing a sequence of notes and rests. The final staff concludes with a double bar line.

No 9

The musical score for 'No 9' is written in G major (one sharp) and 7/8 time. It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/8 time signature. The melody starts with a triplet of eighth notes (G4, A4, B4), followed by a quarter note (C5), an eighth note (B4), and a quarter note (A4). The second staff continues with a quarter note (G4), an eighth note (F#4), a quarter note (E4), and a quarter note (D4). The third staff features a quarter note (C4), a quarter note (B3), a quarter note (A3), and a quarter note (G3). The fourth staff concludes with a quarter note (F#3), a quarter note (E3), a quarter note (D3), and a quarter note (C3), ending with a double bar line.

No 10

The image shows a musical score for a piece titled "No 10". The score is written on four staves, all using a treble clef. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 7/8. The music consists of a single melodic line. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 7/8 time signature. The melody starts with a quarter note G4, followed by an eighth note A4, a quarter note Bb4, and a quarter note C5. The second staff continues with a quarter note Bb4, a quarter note A4, a quarter note G4, and a quarter note F4. The third staff continues with a quarter note E4, a quarter note D4, a quarter note C4, and a quarter note Bb3. The fourth staff concludes with a quarter note Bb3, a quarter note A3, a quarter note G3, and a quarter note F3. The piece ends with a double bar line.

No 11

The musical score for "No 11" is written in 3/8 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The melody starts with a quarter note, followed by a quarter note with a slur, and then a quarter note. The second staff continues the melody with a quarter note, a quarter note with a slur, and a quarter note. The third staff features a quarter note, a quarter note with a slur, and a quarter note. The fourth staff concludes the piece with a quarter note, a quarter note with a slur, and a quarter note, ending with a double bar line.

No 12

No 13

Musical notation for No 13, consisting of two staves in 2/4 time. The first staff contains a melody with eighth and quarter notes, ending with a half note. The second staff contains a bass line with eighth and quarter notes, ending with a half note.

No 14

The musical score for 'No 14' consists of six staves of music, all in treble clef. The first staff begins with a 3/4 time signature and a repeat sign. The second staff continues the melody. The third staff ends with a double bar line and repeat dots. The fourth staff changes to a 3/4 time signature, then to a 2/4 time signature, and then back to 3/4. The fifth staff begins with a repeat sign. The sixth staff ends with a double bar line and repeat dots. The music features various note values, including eighth and sixteenth notes, and rests, with several accidentals (sharps and naturals) indicating chromatic alterations.

No 15

The musical score for 'No 15' consists of eight staves of music, all in G major (one sharp). The time signatures vary throughout the piece:

- Staff 1: 3/4
- Staff 2: 3/4
- Staff 3: 3/4
- Staff 4: 6/4
- Staff 5: 3/4
- Staff 6: 3/4
- Staff 7: 6/4
- Staff 8: 3/4

The notation includes various rhythmic values such as eighth, quarter, and half notes, as well as rests and bar lines. The piece concludes with a double bar line on the final staff.

No 16

The image displays a musical score for a piece titled "No 16". The score is written on four staves, all using a treble clef. The key signature is one sharp (F#), indicating G major. The time signature is 7/8. The first staff begins with a treble clef, a sharp sign, and a 7/8 time signature. The music consists of eighth and sixteenth notes, with some beamed together. The second staff continues the melody with similar rhythmic patterns. The third staff features more complex rhythmic figures, including sixteenth notes and eighth notes. The fourth staff concludes the piece with a final cadence, ending with a double bar line.

No 17

Poco rubato

The musical score consists of four staves of music in 12/8 time. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody starts with a quarter note G4, followed by an eighth note A4, a quarter note B4, and a dotted quarter note C5. The second staff continues with a quarter note D5, an eighth note E5, a quarter note F#5, and a dotted quarter note G5. The third staff features a quarter note A5, an eighth note B5, a quarter note C6, and a dotted quarter note D6. The fourth staff concludes with a quarter note E6, an eighth note F#6, a quarter note G6, and a dotted quarter note A6, ending with a double bar line.

No 18

Poco rubato

The musical score for No 18 is written in 12/8 time and consists of four staves. The key signature has one flat (B-flat). The first staff begins with a treble clef and a 12/8 time signature. The melody starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, a quarter note B4 with a sharp sign, a quarter note G4 with a natural sign, a quarter note F4 with a natural sign, a quarter note E4 with a natural sign, a quarter note D4 with a natural sign, a quarter note C4 with a natural sign, a quarter note B3 with a natural sign, a quarter note A3 with a natural sign, a quarter note G3 with a natural sign, a quarter note F3 with a natural sign, and a quarter note E3 with a natural sign. The second staff continues the melody with a quarter note D4 with a natural sign, a quarter note C4 with a natural sign, a quarter note B3 with a natural sign, a quarter note A3 with a natural sign, a quarter note G3 with a natural sign, a quarter note F3 with a natural sign, a quarter note E3 with a natural sign, a quarter note D4 with a natural sign, a quarter note C4 with a natural sign, a quarter note B3 with a natural sign, a quarter note A3 with a natural sign, and a quarter note G3 with a natural sign. The third staff continues with a quarter note F3 with a natural sign, a quarter note E3 with a natural sign, a quarter note D4 with a natural sign, a quarter note C4 with a natural sign, a quarter note B3 with a natural sign, a quarter note A3 with a natural sign, a quarter note G3 with a natural sign, a quarter note F3 with a natural sign, a quarter note E3 with a natural sign, a quarter note D4 with a natural sign, a quarter note C4 with a natural sign, and a quarter note B3 with a natural sign. The fourth staff concludes the piece with a quarter note A3 with a natural sign, a quarter note G3 with a natural sign, a quarter note F3 with a natural sign, a quarter note E3 with a natural sign, a quarter note D4 with a natural sign, a quarter note C4 with a natural sign, a quarter note B3 with a natural sign, a quarter note A3 with a natural sign, a quarter note G3 with a natural sign, a quarter note F3 with a natural sign, a quarter note E3 with a natural sign, and a quarter note D4 with a natural sign. The piece ends with a double bar line.

No 19

No 20

Rubato

The musical score consists of four staves of music in G major (one sharp) and 7/8 time. The first staff begins with the tempo marking *Rubato*. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, often grouped with slurs. The second staff continues the melodic line. The third staff shows a continuation of the pattern with some notes marked with accents. The fourth staff concludes the piece with a *ret.* marking above a final note, followed by a double bar line.

A koronás hangok többnyire egy nyolcaddal hosszabbodnak meg.

No 21

Poco rubato

The musical score consists of three staves of music in 6/8 time. The first staff contains measures 1 through 7, with ornaments 1) through 7) indicated above the notes. The second staff continues the melody with ornaments 4) through 7). The third staff shows seven individual ornaments, numbered 1. through 7., each on a separate measure.